

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. When was the Jewish community of Rome founded?
2. From which city in Italy did the four captives begin their journey?
3. Who composed "Eimas Norosecha" and where and when did he live?
4. Who authored the Azhoras?
5. Who was Rabbainu Gershom's teacher?

This and much more will be addressed in the fifteenth lecture of this series: "The Roots of Ashkenazic Jewry".

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the tape and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book was designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it as well as a handy reference guide and for quick review.

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE

Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series V Lecture #15

THE ROOTS OF ASHKENAZIC JEWRY

Presented by Rabbi Shmuel Irons

I. The Jewish Community in Italy

A.

תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי להאכילן גדיים מקולסין בלילי פסחים; שלח ליה שמעון בן שטח: אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נדוי, שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ! ברכות דף יט.

Thaddeus, a man (leader) of [the Jewish community of] Rome, accustomed the Roman Jews to eat kids (goats) roasted whole (similar to the Paschal sacrifice) on the eve of Pesach. Shimon ben Shetach sent to him and said, "Were you not Thaddeus, I would pronounce the sentence of excommunication on you, because you are making Jews [appear to] eat holy things [sacrifices] outside their designated area (Jerusalem)."

Berochos 19a

איבעיא להו: תודוס איש רומי גברא רבה הוה, או בעל אגרופין הוה? תא שמע, עוד זו דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש - נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים . . . רבי יוסי בר אבין אמר: מטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים היה, דאמר רבי יוחנן: כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר (קהלת ז) כי בצל החכמה בצל הכסף. פסחים נג:

The scholars asked: Was Thaddeus, the man of Rome, a great man or a powerful man? Come and hear: This too did Thaddeus of Rome teach: What [reason] did Hananiah, Mishael and Azariah see that they delivered themselves, for the sanctification of the [Divine] Name, to the fiery furnace? They argued a minori to themselves: if frogs, which are not commanded concerning the sanctification of the [Divine] Name, yet it is written of them: And they shall come up and go into thy house . . . and into thine ovens, and into thy kneading troughs. When are the kneading troughs to be found near the oven? When the oven is hot. We, who are commanded concerning the sanctification of the Name, how much more so. R. Jose b. Abin said: He cast merchandise into the pockets of scholars. For R. Yochanan said: Whoever casts merchandise into the pockets of scholars will be privileged to sit in the Heavenly Academy, for it is said, for wisdom is a defense even as money is a defense. **Pesachim 53b**

B. Action was also held [during the reign of Tiberius (14-37 C.E.)] touching expulsion of the Egyptian and Jewish religions, and a decree was enacted by the Senate, 'that four thousand freedmen of suitable age, who were infected with that (the Jewish) superstition, should be deported to the island of Sardinia to restrain the robbers there, and, if they perished by the severity of the climate, the loss would be a cheap one, that the others should quit Italy, unless before a fixed day they had renounced their profane rites.' **Tacitus An. 2:85**

The others of that race, or proselytes to their view, he removed from the city [of Rome], under pain of perpetual servitude if they did not obey. **Suetonius, Tiberius Chap. 36**

C. ת"ר: מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי, אמרו לו: תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים. . . אמרו: לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל. ומנו? רבי ישמעאל בן אלישע. גיטין נח.

Our Rabbis have taught: R. Joshua b. Hananiah once happened to go to the great city of Rome, and he was told there that there was in the prison a child with beautiful eyes and face and curly locks. . . . It is reported that he did not leave the spot before he had ransomed him at a high figure, nor did many days pass before [the former prisoner] became a teacher in Israel. Who was he? — He was R. Yishmael b. Elisha. **Gittin 58a**

D. תנו רבנן: צדק צדק תרדף, הלך אחר חכמים לישיבה: אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל ליבנה, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתיא לרומי. סנהדרין לב:

Our Rabbis taught, "Justice, justice shalt thou follow." This means, Follow the scholars to their academies, e.g. R. Eliezer to Lydda, R. Johanan b. Zakkai to Beror Hail, R. Joshua to Peki'in, Rabban Gamaliel [II] to Jabneh, R. Akiba to Bnai Berak, **R. Mathia to Rome**, **Sanhedrin 32b**

E. It is the custom of the worthless superstition of the Jews that the Archisynagogi or elders of the Jews or those persons, directed by the patriarch to collect gold and silver at specified times, whom they term apostles, **take back to the Patriarch from the individual synagogues sums of money which have been raised and appropriated.** In this matter we order that all the moneys which we know to have been collected within a specified time shall be carefully sent to our treasury: moreover, we decree that no more money of the aforesaid nature shall be dispatched. Therefore let the Jewish people know that we have removed from them the burden of this thievery. But if any persons have been sent by that despoiler (the Patriarch) of the Jews to carry on this duty of exacting money, they shall be tried by the judges, just as though sentence were being passed against violators of our laws. **Honorius to Messala, Code of Theodosius 16,8,14; 4/11/399**

A short while later, we commanded that the funds which, according to the customs of these lands, were exacted by the Jewish Patriarchs, should no longer be exacted. But now we remove the first law and wish all to be aware of the Jewish privilege, granted them by our indulgence, reestablished according to the old formula, to send their funds away.

Honorius to Hadrian, Code of Theodosius 16,8,17; 7/25/404

F. Bari

גם בני בארי שהיו קורין עליהן כי מבארי תצא תורה ודבר ד' מאוטרנט הם נוהגין כמוני. ספר הישר חלק התשובות סימן מו

Also the members of the community of Bari, a city they used to refer the saying: **For from Bari (instead of Zion) the Torah will come forth** and the word of G-d from Otrantes (instead of Jerusalem), follow the same ruling. **Sefer HaYashar 46**

ומנהג רבינו האי תפס רבינו גרשום מאור עיני הגולה ורבותינו שבבארי ושבכותיר, ורבינו שלמה מהן הנהיג. ועליהם יש לסמוך. ספר הישר חלק התשובות סימן מה

Rabbainu Gershom, the one who enlightened the eyes of the exile, followed the ruling of Rabbainu Hai, as did our **Rabbis in Bari** and in Lothar (Lorraine). Rashi, who was one of them, also ruled such, and upon them one should rely. **Sefer HaYashar 45**

G. Rome

שאל מר שלמה היצחקי מן רבנא מרנא רב נתן גאון (שחיבר ספר הנקרא ערוך) ומן מר דניאל אחיו ומן מר אברהם אחיו. והשיבו גם הם: שכבר נשאלה בבית מדרשו של אביהם מר יחיאל גאון והשיב בשם מר יעקב גאון ריש מתיבתא דמתא רומי. שו"ת רש"י סימן מא

Mar Shlomo HaYitzchaki (Rashi) asked [this question] of Rabbana Marana Rav Nasan Gaon (who authored the Aruch) and Mar Daniel, his brother, and Mar Avraham, his brother. They answered him: This question was already asked in the Yeshiva of Mar Yechiel Gaon, their father, and he answered in the name of Mar Yaakov Gaon Resh Mesivta of the city of Rome. **Responsa of Rashi 41**

גם עתה בא לי כתב אחר מגוורמשא שצמ"ה שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה של רומי ושמו ר' קלונימוס ובקי בכל התלמוד והורה כן. שו"ת רש"י סימן קד ד"ה ולא זכיתי

Even today, I received a letter from Worms, that stated that Rabbi Klonimos, a great man of advanced years, who studied in the Yeshiva of Rome, and who is an expert in the entire Talmud, ruled similarly. **Responsa of Rashi 104**

H. The Italian Paytanim

ישראל נושע בד' תשועת עולמים גם היום יושעו מפין שוכן מרומים כי אתה רב סליחות ובעל הרחמים.

שעריך הם דופקים כעניים ודלים. צקון לחשם קשב י-ה שוכן מעלים כי אתה רב סליחות ובעל הרחמים. שפטיה

ד' ד' קל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו

אזכרה אלקים ואהמיה בראותי כל עיר על תלה בנויה ועיר אלקים משפלת עד שאול תחתיה ובכל זאת אנו לי-ה ועינינו לי-ה אמת

II. Ashkenazic Jewry

A. "The Rabbis, heads of the community, wardens, and others serving in the synagogues," [of the city of Cologne were exempt from certain state obligations including the position of decurion, a municipal tax collector]. **Decree of Constantine I in 321 and 331**

B. In the first quarter of the ninth century, the Jews of the Carolingian Empire were so powerful that they forced the rulers of that empire to adopt a favourable policy towards them. They insisted on legal autonomy, that is, on being permitted to govern themselves solely on the basis of Jewish law; moreover, they established that even in cases of litigation between Jews and non-Jews, evidence before a non-Jewish court had to be based on the rules of Talmudical law so that Jews were not subjected to trial by ordeal or trial by combat. **The Jewish Law of Inheritance, Dayan I. Grunfeld quoting I. A. Agus, The Heroic Age of Franco-German Jewry**

C. ובכל אספמיה ובכל קהלות אשכנז כולם זכורים לאלף טובות וברכות שכולם מלאים תורה ומצות כרמון ומעשיהם מעשים נאים ומחמירין בבדיקת טריפה ובטבילת הנדה ובכל מה שראוי להחמיר. סדר רב עמרם גאון 5

In all of Spain and in all of the communities of Ashkenaz, may they be remembered favorably and with blessing a thousand times over, for they are all full of Torah and Mitzvos, like a pomegranate, and their actions are beautiful, and they are stringent in checking for "treifos" and in the ritual immersion and in all that it is fit to be stringent. . . . **Siddur of Rav Amram Gaon 5**

D. כתב ששלחו אנשי רינוס לארץ ישראל בשנת תש"ך לפרט ושאלו לקהלות שבא"י על שמע ששמענו על ביאת המשיח ועל סירכא דליבא מה אתון בה? תשובה על ביאת משיח לא הייתם כדאי להשיב, וכי אינכם מאמינים לדברי חכמים וסימניהם ועדיין הסימנים לא באו, וסירכא שבשומן הלב נחננו סנהדרי גדולה ונחננו סנהדרי קטנה אוכלין אותה . . . וחתם הכתב ר' יעקב בר מרדכי [ר"י] מחסיא (תקנ"ח-תקע"ב) וכל דורו, וגם כתבו טוב היה לכם לשאול לנו בעומקי יבמות ועירובין ושלוש לשאולי טובתינו. תשובה מישיבת א"י לקהלת רינוס מובא בתקופת הגאונים - ש. אסף קע"ג

The community of the Rhine asked of the [Yeshiva of the] land of Israel, in the year 960, to reply about a report they had heard about the coming of the Moshiach and also about the status of a "sircha" to the heart. The response: Regarding the coming of Moshiach, you are not worthy of receiving an answer. Don't you believe in the words of the Sages

and in the signs that they predicted? The signs have not materialized! Regarding a "sircha" to the heart, we who are the major Sanhedrin and the minor Sanhedrin (of the land of Israel), eat [an animal with such a "sircha"] . . . Rav Yaakov bar Mordechai, the Rosh Yeshiva of Sura (798-812) and all of his generation signed a letter [allowing a "sircha" to the heart]. They also wrote the Rhine community that it would be better had they written them questions regarding the profundities of the tractates Yevomos and Eiruvin, [rather than these simple questions]. They ended with greetings of peace for those [like the Rhine community] who inquire of their welfare. **Responsa of the Yeshiva of Israel quoted in Tekufos HaGaonim**

III. The Italian Influence on the Diaspora

A.

וכן היתה הסבה שיצא ממדינת קורטובה שלישי ממונה על ציים שמו אבן דמאחין ושלחו מלך ישמעאל בספרד ושמנו עבד אלרחמאן אלנאצר והלך ממונה על ציים אדירים לכבוש ספינות אדום ועיירות סמוכות לספר והלכו עד חוף הים של ארץ ישראל ונסבו אל ים יון והאיים שבו ומצאו אניה ובה ארבעה חכמים גדולים היו הולכים ממדינת בארי למדינה נקראת ספסתיין. וחכמים אלו להכנסת כלה היו הולכים וכבש אבן דמאחין האניה ואסר את החכמים האחד ר' חושיאל אביו של רבינו חננאל והאחד ר' משה אביו של ר' חנוך אסרוהו עם אשתו ועם ר' חנוך בנו ור' חנוך בנו עודנו נער. והשלישי ר' שמריה בר' אלחנן. והרביעי אני יודע שמו. ובקש השליש לכפותה לאשתו של ר' משה ולענותה כי היתה יפת תאר ויפת מראה ביותר והיא צעקה אל ר' משה אישה בלשון הקדש ושאלה ממנו אם הנטבעים בים חיים בתחיית המתים אם לא והוא השיבה אמר ד' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים. וכששמעה את דבריו שחיים הפילה עצמה בים וטבעה ומתה. וחכמים אלו לא הגידו לאדם בעולם מה טיבם ומה חכמתם והשליש מכר את ר' שמריה באלכסנדריא של מצרים ומשם עלה למצרים והיה לראש ומכר את ר' חושיאל באפריקא אשר בחוף הים ומשם עלה אל מדינת אלקירואן שהיתה בימים ההם חזקה מכל מדינות ישמעאל שבארץ המערב ושם היה ר' חושיאל לראש ושם הוליד את רבינו חננאל בנו. ובא השליש לקורטובה ומכר שם את ר' משה ור' חנוך בנו ופדאוהו אנשי קורטובה וכדומין היו שהיו עמי הארץ. . . . ודבר זה היה בימי שרירא גאון קרוב לשנת ד' אלפים תש"נ (תש"כ) הן פחות מעט הן יתר מעט. ספר הקבלה לראב"ד

There was another cause as well [for the decline of the Yeshivas of the Gaonim]. There was an admiral of the [Spanish] fleet who came from Cordova by the name of Ibn Demahin (Rumahis). The Arab king of Spain, Abd-al-Rahman (III) Al-Nasser, sent him to capture ships of Italian (lit. Edom) origin and to conquer cities near the border [of Italy]. They traveled to the shores of the land of Israel and turned around and headed towards the Aegean sea (lit. the sea of Greece) and its islands. They found a ship there. Amongst its passengers were four great scholars. They were traveling from the city of Bari to a city called Sebastian. These scholars were going to a wedding [הכנסת כלה] (or perhaps an alternate translation: to collect funds for the Kallah - the twice yearly conclave of scholars in Babylon). Ibn Ruhamis captured the ship and bound the scholars. One was Rav Chushial, the father of Rabbainu Chananel. Another was Rav Moshe, the father of Rav Chanoch. They bound him, together with his wife and his son Rav Chanoch, who was still a young boy. The third scholar was R. Shemariah b. R. Elchonon. I don't know the identity of the fourth scholar. The captain wished to force the wife of

Rav Moshe, for she was a beautiful woman. She yelled to her husband, Rav Moshe, in Hebrew and asked him whether those who drowned would arise at the time of the resurrection of the dead. He replied [quoting the verse in Psalms 68:23]: The L-rd said, "I will bring again (i.e. resurrect) from Bashan (meaning from those that are eaten alive), I will bring again from the depths of the sea." When she understood from his words that she would be resurrected, she flung herself into the sea and drowned.

These scholars did not tell anyone what their true identity was nor [did they give anyone a hint of] their knowledge. The admiral sold Rav Shemariah in Alexandria, Egypt. From there he went up to [the capital of] Egypt (Fustat) and became the Rosh [Yeshiva]. [The admiral] sold Rav Chushiel in Africa (Tunisia) which is at the sea shore. From there he went up to el Kairouan, which at that time was the most vibrant of the western states under Arabic control. There Rav Chushiel became the Rosh [Yeshiva] and there [his wife] gave birth to Rabbainu Chananel, his son. The admiral came to Cordova and sold there Rav Moshe and Rav Chanoch, his son. The people of Codova redeemed him, thinking them to be unlettered. . . . This event occurred in the days of Rav Sherira Gaon, about the year 960 (990). **Raavad - Sefer Hakabalah**

מצאתי גירסא זו על העיקר בפירושי רבינו חננאל איש רומי. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף פו עמוד ב

I found this text in the commentary of Rabbainu Chananel *"Ish Romi"* [the citizen of Rome]. **Rashbam, Bava Basra 86b**

B.

וכל החסידים הקדושים הללו יצאו מזרעו של ר' משולם הגדול בן רבינו קלונימוס בן ר' משה הזקן אשר הוליד ר' חננאל ואת ר' קלונימוס ואת רבינו איתאל ואת רבינו יקותיאל משפיר"א ורבינו משה הזקן הוא אשר יסד את אימת נוראתך הוא רבי משה הזקן בן רבי קלונימוס בן רבינו יקותיאל בן רבינו משה בן רבנא משלם בן רבנא איתאל בן רבנא משלם זל"ע ורבינו משה הזקן הביאו המלך קרלא עמו ממדינת לוקא בשנת תתמ"ט לחורבן הבית שיבנה במהרה בימינו אמן אמן סלה ע"כ. שו"ת מהרש"ל סימן כט

All of these holy Chasidim came from the seed of Rabbi Meshulam the Great, the son of Rabbainu Klonimos, the son of Rabbi Moshe, the elder, who fathered Rabbi Chananel and Rabbi Klonimos and Rabbainu Eitiel and Rabbainu Yekusiel of Speyer. Rabbainu Moshe, the elder, is the one who composed, "Eimas Norosecha" (a Piut which is customary to be read in many congregations on the last day of Pesach). He is the Rabbi Moshe, the elder, who is the son of Rabbi Klonimos, the son of Rabbainu Yekusiel, the son of Rabbainu Moshe, the son of Rabbainu Meshulam, the son of Rabbana Eitiel, the son of Rabbana Meshulem, of blessed memory. Rabbainu Moshe, the elder, was brought from Lucca by King Charles [the Simple] to be with him [in Germany]. This was in the year 918. **Responsa of Maharshah 29**

אימת נוראותיך בשדה צוען כהשלחת . . . קם על רבו קמיו ללזות. לחמת לוחמיו והכנעת אותם להבזות נועם זמירות ביטה לך להזות. יחד ושר את השירה הזאת. מכלל יופי על משפטו יחדש ויעוד נוך בו כקדם יתחדש. שיאו למעלה למעלה ירום ויוגדש סלה בתוכו נשיר שיר חדש. קרובות ליום שמיני של פסח

C.

שאלות מרב משולם בן מר רב אנקלונימוס ממדינת לוכה אשר בארץ פרנגה לרבנו שרירא גאון והאי אב ז"ל . . . גאניקא צד 57-58

The following are the questions that Rav Meshulam, the son of Rav Klonimos, of the city of Lucca, which is in France, (which then included northern Italy), posed to Rabbainu Sherira Gaon, while Rav Hai was Av Bais Din (986-1004). **Geonica 57-58**

D. Rabbainu Meshulam's Responsa to Provence

והכי שדר רבנא משולם בר קלונימוס בדורו של רבי שרירא גאון לב"ד שבאר"לדי, ולא הודו לו חכמי דורו. שו"ת חכמי פרובינציה חלק ב' סימן יח ד"ה ותולה תנאו

This is what Rabbana Meshulam bar Klonimos, who was in the generation of Rabbainu Sherira Gaon, sent to the Bais Din of Arles. His contemporaries did not agree with him. **Responsa of the Sages of Provence Volume II Responsa 18**

ומסתברא טעמא דרבי משולם בר קלונימוס מלוקה שהשיב לבית דין שבלארד"י (שבארדל"י). שו"ת מהר"י בן לב חלק ב סימן לח

The reasoning of Rabbainu Meshulam bar Klonimos of Lucca, in his response to the community of Arles, seems sound. **Teshuvah Mahari ben Lev Volume II Responsa 38**

ראובן שתובע את שמעון מדבר ההגמוניא שבנרבונא . . . תשובה מר' משולם בן קלונימוס תשובות גאונים קדמונים ס' ק"מ

Regarding Reuven who had a claim against Shimon regarding the government in Narbonne . . . **Responsa of Rabbainu Meshulam ben Klonimos, Teshuvah Gaonim Kadmonim 140**

E.

שכך פירש ר' משולם בר קלונימוס גאון בשעת מיתתו נומי ר"ש כמו אמר ר"ש. רש"י מסכת זבחים דף מה עמוד ב

This is what R. Meshulam bar Klonimos Gaon said at the time of his death . . . **Rashi Mesechta Zevachim 45b**

F.

וגם יש לנו ללמוד מן הפייטנים הראשונים שהיו חכמים גדולים הרי ר' ינאי שהיה מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל סדר וסדר של כל השנה וגם ר' אליעזר בר' קליר מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל הרגלים והזכיר באבות וגבורות דברי אגדה ועניינים הרבה. וגם רבנו קלונימוס זצ"ל, שחכם גדול היה ופייט קרובות לכל הרגלים והזכיר גם אגדה ועניינים הרבה. ור' משולם בנו ידענו שחכם גדול היה ופייט קרובה לצום כפור ובתוך הברכה אמר עניינים הרבה, ובסוף סמוך לחתימתה הזכיר מעין הברכה ויש ללמוד מהן ולא לבטל קרובות שהן שבח הקב"ה. שו"ת רבינו גרשום מאור הגולה סימן א

In addition, we can learn from the early "piytanim" who were great scholars. Rabbi Yannai was from the early scholars and composed "piyutim" and "krovos" for every **parsha** throughout the year. Rabbi Elazer bar Rabbi Kalir was also from the early sages and composed "krovos" for all the **holidays**. He mentioned in "Avos" and "Gevuros" words of Agadah and many subjects. Also Rabbainu Klonimus [ben Moshe of Lucca in the tenth century], of blessed memory, was a great sage and composed "krovos" for all of the holidays. He also mentioned Agadah and many subjects. And we know that Rabbi Meshulam [of Lucca c. 950-1020], his son, was a great scholar and composed a "krovah" for the fast of Yom Kippur and in the middle of the brachah he articulated many different topics and at the end, at the close of the brachah, he mentioned themes in concert with the brachah. We should learn from all of them [i.e. R. Yannai, R. Elazar HaKalir, R. Klonimus and his son R. Meshulam] not to stop [the practice of saying] "krovos" which are a praise to the Holy One, blessed be He. **Responsa of Rabbainu Gershom, Maor HaGoleh, Respona 1**

IV. Rabbi Shimon HaGadol

A. The Great Men of Lothar (Lorraine)

ובימיהם היה ר' אליעזר הגדול ור' שמעון הגדול ממגנצא ור' שלמה הבבלי [ורבינו משולם] ור' קלונימוס אביו מלוקו' ומהם קבלו ר' גרשון ממי"ץ והם היו גדולי לות"ר הנקובים בכמה מקומות ומהם ר' יעקב הזקן בר יקר ורבינו יצחק בר יהודא הנקרא מורה צדק ורבי יצחק הלוי הנקרא סגן לוייה מגרמיז"א ורבינו קלונימוס איש רומי היה בימיו. שו"ת מהרש"ל סימן כט

Their contemporaries were Rabbi Eliezer HaGadol, Rabbi Shimon HaGadol from Mainz, Rabbi Shlomo HaBavli, [Rabbainu Meshulam,] and Rabbi Klonimos, his father. From these did **Rabbainu Gershom of Metz** receive Torah knowledge. These were the greats of Lothar, which are mentioned in many places. Also [from Lothar] were R. Yaakov, the elder, bar Yakar, Rabbainu Yitzchok ben Yehudah, who was called "Moreh Tzedek", Rabbi Yitzchok HaLevi, who was called "Segan Leviah" and who lived in Worms. Rabbainu Klonimos of Rome was his contemporary. **Responsa of Maharshah 29**

B. The Mystic Worker of Miracles

רבי שמעון הגדול בר יצחק החסיד בר אבין הגדול בתורה בחכמה ובעושר ובסודי סודות לדרוש כל אות במ"ט פנים הוא ר' אבין הגדול אשר יצא מזרעו של הרב רבי יוסף הזקן בן רבינו שמעון ממדינת מנש שיסד אזהרת אתה הנחלתה והוא היה בר סגולתו של רבינו אליהו הזקן שיסד אזהרות אמת יהגה חכי. שו"ת מהרש"ל סימן כט

Rabbi Shimon HaGadol bar Yitzchok, the Chasid, the son of Avin, a giant of Torah, wisdom, wealth, and in the hidden secrets who could expound on the forty nine facets of each letter of the Torah. This was the Rabbi Avin HaGadol who was descended from HaRav Rav Yosef, the elder, the son of Rabbainu Shimon of Mans who was the author of the Azharah "Atah Hinchaltah". This was the inspiration for Rabbainu Eliyahu, the elder, who composed [the Azharah] "Emes Yehegeh Chiki." **Responsa of Maharshal 29**

ומצאתי שאנשי דורנו שיאמרו להם במוסף עיקרי תרי"ג המצוות אשר צוה ד' ית' את בני ישראל, בחיבור המתחיל אתה הנחלתה. סדור רב סעדיה גאון

I have found that the members of our generation say in the Musaf [of Shavuot] the essentials of the Taryag Mitzvos which Hashem Yisborach commanded the Jewish people in the form of the composition which begins with the words, "Atah Hinchaltah".
Siddur of Rav Saadyah Gaon

וגם ר' שמעון הגדול שהיה מלומד בניסים היה אומרה בכל יום. שבלי הלקט כ"ח

Also Rabbi Shimon HaGadol, to whom miracles were commonplace, used to say it every day. **Shibolei HaLeket 28**

C.

משלם בר' קלונימוס לר' שמעון בר יצחק חמוד וחשוק וכסוף בעיני שמע דברי שלום ממנו. כי אני חנוי במיחם צקלוני והוא ברחמיו הרבים ירחיב לנו בצר ויכלה התשואות ממנו ומאחינו ומבני קהלינו בקווי תוחלתינו ומבטחינו ברוב חסדיו. מה שכתב על בתי דינים . . . תשובות גאונים קדמונים ס' ס"א (לפי ר' שלמה יהודה ליב ראפאפורט הוא מכתב יד ר' יוסף ט"ע)

From Meshulam bar Rabbi Klonimos to Rabbi Shimon bar Yitzchok. Hearing about your welfare is precious, desirable, and something that my eyes have longed for. For I am dwelling in the midst of a terrible heat and pressure . . . **Teshuvot Geonim Kadmonim 61**

כן לשון מורי הזקן מפי אביו ששמע מרבי שמעון. רש"י שבת פ:

This is the language that I heard from my elder teacher, [Rav Yaakov ben Yakar], who heard it from his father who heard it from Rabbi Shimon. **Rashi Shabbos 80b**

D. Rabbi Shimon HaGadol and Rabbainu Gershom

מעשה ברבנו שמעון הגדול שבא מבית דוד, ובא לעיר אחת ששמה מגנצא ונשא שם אשה מגדולי המלכות, ושמע רבנו גרשום [מאור הגולה] והלך גם הוא למגנצא, רבנו גרשום יסד סליחות הרבה על הגזרות (וגם רבנו שלמה הבבלי היה בדורם), והיה דר [לפנים] באספמיא רבתי בגזרת סליוס הרשע שהיו לוקחים יהודים להיות כותשים בגתות, ונעשה נס בימיו שלקחו זקן ונתנוהו בגת ומת ונשמטה הקורה והרגה כל סביבותיה ונתבטלה הגזרה, ויסד על זה סליחה אני יום אירא. וכשבא רבנו גרשום אצל רבנו שמעון הגדול קבלו בסבר פנים יפות ולמדו תורה ביחד. אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד שיט ד"ה (י"ג) מעשה ברבנו

The following is the story of Rabbi Shimon HaGadol, who was a descendant of the House of David. He came to the city of Mainz and married a woman from one of the most prestigious families of the area. Rabbainu Gershom, the light of the exile, heard of [his fame] and also came to Mainz [to study under him]. Rabbainu Gershom composed many Selichos [whose theme was based upon] the decrees promulgated against the Jews. He had previously lived in Greater Spain during the period of Silva, the wicked, who would take Jews to be wine pressers. There was a miracle that happened in his days when an old man, whom they had taken into the wine press, died. The beam [that he was holding, then] slipped causing the deaths of all those who were around. [The government saw this as an omen from Heaven,] and the decree was abolished. [Based on this incident, Rabbainu Gershom] composed the Selicha, "Ani yom eera". When Rabbainu Gershom came to Rabbainu Shimon HaGadol, he received him graciously and they studied Torah together. **Otzar HaMidrashim, Eisenstein**

E. Rabbi Shimon HaGadol and the Pope

ולרבנו שמעון הגדול היה בן קטן ושמו אלחנן ונגנב ממנו ועשאוהו גלח, וסוף עלה לגדולה עד שנעשה אפיפיור, ומרוב חכמתו אשר היה בלבו נתקבצו אליו מלכים ודוכסים ושלטונים ליקח עצה ממנו, ונתן לכל אחד ואחד עצה לפי חכמתו. וכיון שראה כי רבים שואלים עצה ממנו ואין אחד מהם שיהיה מקרוביו או ממשפחתו, קרא להגלחים שמנוהו להיות אפיפיור והם טפלים אצלו, ויאמר להם מה זה שכל המלכים ודוכסים והשלטונים באים אצלי לקבל עצה ממני ואין שום אחד מהם שהיה אומר לי שהוא אבי או אמי או קרובי או שהוא ממשפחתי, וכי מן האבן נולדתי שאין לי שום קרוב בעולם, דעו נא אם לא תגידו לי אהרוג את כלכם. והוא נתן לבו לדבר הזה מפני שחשב שאין ממש בישו הנוצרי. ויענו ויאמרו לו, אדוננו אחרי שגזרת עלינו להגיד לך אזי נודיע לך כי יהודי היית ובן אדם גדול שבכל היהודים אתה, ונגנבך כשהיית נער קטן, ומן השם נגזרה לך זו הגדולה שבאים אליך רוב מלכי אומות העולם ושואלים ממך עצה, ונראה להם שאתה במקום ישו הנוצרי. ובן אדם גדול שבאת ממנו הוא דר באלמינא (אשכנז) ושמו ר' שמעון הגדול. ויאמר להם שלחו אחריו והביאו אותנו אלי ואל תניחוהו בשום ממון עד שיהיה פה. וישלחו גדולי רומי באותו היום לר' שמעון באלמינא שיבא לאפיפיור ביום הנועד שקבעו לו, והיה ר' שמעון הגדול נרתע מאד מאד שהיה ירא משום עלילה מן האפיפיור כי למה שלח אחריו, ולבסוף הגביה את עצמו ויבא אל האפיפיור, וכשראה אותו האפיפיור אז קרא אותו אל החדר וראה שהיה נרתע בפניו, ויאמר לו אל תירא רק תגיד לי באמת מה שאשאל ממך, ויאמר לו הן. ויאמר לו כמה בנים יש לך? אז הזכיר לו בשם כל בניו ובנותיו שהיו לו, ויאמר לו האפיפיור עוד היה לך בן אחר, וישתוק ר' שמעון מפני שהיה ירא שמא יאמר לו להביאו לפניו, עד שאמר לו האפיפיור למה אתה שותק, תאמר לי האמת. א"ל ר"ש אדוני, בן אחד קטן היה לי ונגנב ממני ואיני יודע אנה הוא אם הוא חי או מת כי לא ראיתיו עד הנה. ויאמר לו האפיפיור זכור אתה מה סימנים היו בגופו? א"ל אלו סימנים היו על גבו ואלו על ידו, אז הבין האפיפיור שהוא בנו כי אותם סימנים עליו. ויאמר לו אבי אבי, אני הוא בנך! הרי עלי הסימנים שאמרת. אז נבהל רבנו שמעון הגדול ולא היה יכול לענות אותו דבר, ויפשיט האפיפיור את בגדיו ויראה לו הסימנים, ויאמר אבי אבי מה אעשה שאהיה בן עוה"ב כי יודע אני שתורת ישו הבל היא ואינו כלום, א"ל אביו חללת שם הקב"ה ברבים קדש שמו ברבים, ואני מקבלך עלי שתהיה בן עולם הבא. אמר לו האפיפיור באיזה ענין אעשה, א"ל תזמין בכל ממשלתך המלכים הדוכסים וההגמונים ותקדש שמו של הקב"ה. ויעשה כן ויטהר את עצמו ויעלה לראש המגדל ויקרא אליהם: שמעו כלכם למה נזדמנתם, כי עד עתה לא רציתי לגלות לכם, אך עתה

אני מגלה לכם כי אין ממשות בישו הנוצרי כי נולד מן האשה כאחד האדם, ולכן אין תקוה לאחרייתכם שאתם מאמינים בו. ויאמרו הגלחים היועצים שלו שמא נשתטה, אז אמר להם אתם סבורים שרוח שטות נכנס בי, חי נפשי כי רוח אלקים בי ואתם שוטים. ויתיעצו הגלחים להרגו פן יסיר העם מתרפיהם, וכשראה כך אז קפץ מן המגדל לארץ ואמר חלילה שיהרגוני אותם טמאים כי אני מאמין באלקי אבי. ומיד ששמע אביו רבנו שמעון הגדול שקידש בנו את השם נתן שבח והודיה למקום וקבע ע"ש בנו יוצר מיום ב' של ר"ה מלך אמון מאמרך, וכתב בו בענותנותו שם בנו: א-ל - חנן נחלתו בנועם להשפר כי כך היה שמו אלהנן. אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד שיט ד"ה (י"ג) מעשה ברבנו

Rabbainu Shimon HaGadol had a small child named Elchonan who was kidnapped from him and became a Catholic priest. Eventually he rose in the ranks of church until he became Pope. Due to his immense wisdom, all of the kings, dukes and rulers met with him to seek advice from him. He gave everyone wise and well suited advice. He felt uneasy at the fact, that despite the great numbers of people who came to him to seek advice, no one identified themselves to him as his relative or family member. He called the priests that had appointed him to be Pope, who were subservient to him, and asked them, "Why is it that of all the kings, dukes and noblemen who have come to me for advice, no one has claimed to be my father, or mother, or relative or family member? Did I grow out of some rock, that I have no relatives? I am informing you, [now,] that if you don't tell me, I will kill all of you!"

He only thought of such [a drastic threat] because in his heart he [already] felt that the belief in Yeshu was without substance. They answered him, "Our Master, since you decreed that we must tell you, we will tell you [the truth]. You are the son of a Jew, [in fact,] the greatest man amongst the Jews. We kidnapped you while you were a small child. This exalted position, [as Pope,] has been Divinely decreed, for the majority of the kings of the world ask of you advice, and to them you are seen as the successor of Yeshu. The great man from whom you are descended lives in Almania (Germany), and his name is Shimon HaGadol (Simon the Great)." He told them, "Send him here to me, and let no expense stand in the way until he is brought here!"

The powerful members of Rome sent that very same day [a message] to Almania for Rabbi Shimon to come to see the Pope on the specific day that they had arranged. Rabbi Shimon HaGadol was extremely distraught for he feared it was a plot of the Pope's. Why else would he have sent for him? In the end, he lifted himself up and came to the Pope. When the Pope saw him, he called him into a room. Seeing that he was distraught in his presence, the Pope said to him, "Don't be afraid. Just truthfully tell me what I ask of you." He replied, "I will." He then asked him, "How many children do you have?" He then went on to enumerate all of his sons and daughters. The Pope then told him, "You have another son." Rabbi Shimon was silent, because he was afraid that the Pope would make the demand to bring the son before him. The Pope [broke the silence and] said, "Why are you silent? Tell me the truth." Rabbi Shimon replied, "My master, I had a young son who was stolen from me. I don't know where he is or whether he is alive or dead, for I have not seen him even till this day." "Do you remember any physical identifying marks on his body?" He replied, "These were the marks on his back and these were the marks on his hand." The Pope then understood that he was his son, for he had those marks. He said, "Father! Father! I am your son! Behold I have all those identifying marks which you

stated." Rabbi Shimon HaGadol was stunned and couldn't reply at all. The Pope then took off his garments and showed him the identifying marks and said, "Father, father, what can I do in order to merit the world to come? For I know that the teachings of Yeshu are without substance and are worthless."

His father told him, "You have publicly desecrated the name of the Holy One, blessed be He, [as an atonement] you should publicly sanctify His name, and I accept upon myself that you should have a portion in the World to Come." The Pope asked him, "How should I do this?" He told him, "Send invitations throughout your realm to the kings, dukes and noblemen and sanctify the name of the Holy One, blessed be He." He did so, and went up to the top of a tower and called unto them, "All of you should listen to the reason that I have called you here. Up until now, I didn't want to reveal the reason to you. However, now, I will reveal the reason: [I called you here to tell you,] There is no basis for the belief in Yeshu HaNotzri, for he was born from a woman like a normal man. Therefore, there is no reason to expect [any reward] for your belief [in him]." His priestly advisors said, "Perhaps he has gone mad!" The Pope then said, "You think that a spirit of madness has taken hold of me. By my soul [do I swear,] that the spirit of G-d is within me and it is you that is mad." The priests then decided to kill him lest the masses be influenced to forsake their religion. When the Pope realized what they wanted to do, he hurled himself to the ground. He said [to himself,] "G-d forbid that those unclean [priests] should kill me, for I believe in the G-d of my fathers!" As soon as his father, Rabbainu Shimon HaGadol, heard that his son had publicly sanctified the name of G-d, he gave praise and thanks to the Omnipresent and composed a Yotzer for the second day of Rosh HaShanah: מלך אמון מאמרך O King, Your word is trustworthy. In his humility, he wrote the name of his son Elchonan אלהנן in the verse: G-d has graciously given חנן – ל – א his inheritance with pleasantness in order to praise Him. **Otzar**

Midrashim

מלך עליון: אמיץ המנשא לכל לראש מתנשא אומר ועושה מעוז ומחסה
נשא ונושא ומושיב מלכים לכסא לעדי ימלך

V. Rabbi Eliyahu the Elder

A.

רבי שמעון הגדול בר יצחק החסיד בר אבין הגדול בתורה בחכמה ובעושר ובסודי סודות לדרוש כל אות במ"ט פנים הוא ר' אבין הגדול אשר יצא מזרעו של הרב רבי יוסף הזקן בן רבינו שמעון ממדינת מנש שיסד אזהרת אתה הנחלתה והוא היה בר סגולתו של רבינו אליהו הזקן שיסד אזהרות אמת יהגה חכי. שו"ת מהרש"ל סימן כט

Rabbi Shimon HaGadol bar Yitzchok, the Chasid, the son of Avin, a giant of Torah, wisdom, wealth, and in the hidden secrets who could expound on the forty nine facets of each letter of the Torah. This was the Rabbi Avin HaGadol who was descended from HaRav Rav Yosef, the elder, the son of Rabbainu Shimon of Mans who was the author of the Azharah "Atah Hinchaltah". This was the inspiration for Rabbainu Eliyahu, the elder, who composed [the Azharah] "Emes Yehegeh Chiki." **Responsa of Maharshal 29**

ומצאתי שאנשי דורנו שיאמרו להם במוסף עיקרי תרי"ג המצוות אשר צוה ד' ית' את בני ישראל, בחיבור המתחיל אתה הנחלתה. סדור רב סעדיה גאון

I have found that the members of our generation say in the Musaf [of Shavuot] the essentials of the Taryag Mitzvos which Hashem Yisborach commanded the Jewish people in the form of the composition which begins with the words, "Atah Hinchaltah".

Siddur of Rav Saadyah Gaon

[ר' אליהו הזקן] תקן סדר לז' ימי השבוע שיקרא בכל יום מתורה נביאים וכתובים וסדר המערכה הכולל כל עבודות שהיו במקדש ופרשיותיהן. ספר האשכול 7-8

[Rabbi Eliyahu, the elder,] composed an arrangement [of verses] of Torah, Navi, Kesuvim, to be said for each day of the seven days of the week. [He also composed] Seder HaMarachah which included all of the parts of the service in the Bais HaMikdash and the related Torah portions. **Sefer HaEshkol 7-8**

B.

אכן אעתיק לך מה שמצאתי הועתק רב האי קיבל תורה מרב שרירא גאון אביו וסמכו לגאונות בן עשרים שנה שנת ד' אלפים ותשל"ו לבריאה (?) משם ואילך פסקו הגאונים ורבינו גרשם מ"ה קבל מרב האי ונפטר שנת ד' אלפים ות"ת ורש"י נולד באותו שנה ויחי ס"ה שנים ונפטר בשנת ד' אלפים ותתס"ה ומסרה לרבינו אליהו הזקן שיסד האזהרות בעל אחותו של רב האי גאון ואחיו של רבינו יקותיאל. וגם רבי' חננאל קיבל מרב האי גאון ור' יצחק האלפסי ור' נתן בעל הערוך קבלו מר"ח. תשובת מהרש"ל ס' כ"ט

I am sending you a copy of what I had found copied [from another work]: Rav Hai received [his] Torah instruction from Rav Sherira Gaon, his father. He appointed him to the position of Gaon at the age of twenty in the year 976 (? Rav Hai was born in the year 939. In the other accounts, Rav Hai's appointment was either made in the year 998 or 1004.) After him, the period of the Geonim came to an end. Rabbainu Gershom, the light of the exile, received Torah instruction from Rav Hai. He died in the year 1040. Rashi was born in that same year and lived to be sixty five. He died in the year 1105.

[Rabbainu Gershom] taught Rabbainu Eliyahu, the elder, the author of Azharos. He was the brother-in-law of Rav Hai Gaon, and the brother of Rabbainu Yekusiel.

Rabbainu Chananel also received Torah instruction from Rav Hai Gaon. Rav Yitzchok Alfasi and Rav Nasan, the author of the Aruch, received instruction from Rabbainu Chananel. **Responsa of Maharshah 29**

C.

ומה שעשה רבינו אליהו הזקן זכרונו לברכה באזהרות שלו טבילה בזמנה ועל ארבע גדילים יתד על אנך תכסה הגדולים מנהגן היה שלא היה מקפיד לכתוב כהלכתן כמו שיסד על סתם נסקלים דנתם ונתחייב תסקלוהו ויאמר המלך תלוהו והיינו כר"א דפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:): כל הנסקלין נתלין ודלא כרבנן דאמרי אין נתלה אלא מגדף ועובד עבודת כוכבים. תוספות מסכת יומא ח.

The reason Rabbainu Eliyahu, the elder, of blessed memory wrote in his Azharos:
Immersing in the mikvah at the first possible time [is a mitzvah] . . . , is because his work is not based on the [definitive] halachah . . . Tosefos Yoma 8a

D.

וכבר נחלקו בהם רב יוסף טוב עלם ורבינו אליהו [הזקן] ועלתה בידם דמותר ומצוה מן המובחר ושרי למימר זכרינו בריש שתא דהוי צרכי רבים. הגהות האשר"י ברכות ס' י"ב

Rav Yosef Tov Elem and Rabbainu Eliyahu, the elder, [originally] differed about this point. [Eventually] they concluded that it is [not only] allowed but also preferred and [therefore] one is allowed to say "Zochrainu" in the beginning of the year, for it expresses the needs of the community. **HaGaos Ashri Berachos 12**

E.

תחילתו "אמת יהגה חכי" בחרוזים ע"ס א"ב ותשר"ק וחתימת המחבר ועוד חרוזים בר"ת אבמ"ש ובן יעקב באוצר הספרים ישער כי הוא רמז לזמן חבורו למנין שטרות אלף שמ"ב=ד"א תש"ץ (1030). אוצר ישראל

[The Azahara] begins with "Emes Yehegeh Chiki" with the first letter of each line spelling the acrostic of the "Aleph Bais" first forwards and then backwards and then spelling the name of the composer (Rabbainu Eliyahu, the elder) and then the letters: **אבמ"ש**. Ben Yaakov suggests that it is a reference to the date of composition in the Greek dating of documents i.e. 1,342 which equals the year 1030 C.E. **Otzar Yisrael**

VI. Provence

A.

והלא כמה רבנים יצאו מארצך ולא הדיחו את יושבי עירם, כי יצא הרב ר' משה הדרשן והרב ר' לוי אחיו אחריו ור' יוסף טוב עלם שהנהיג את מלכות לימורגש ואניוב. ספר הישר חלק התשובות סימן מו

Behold many Rabbanim have come out of your land, but they have not led their community astray. For [Provence] produced **Rabbi Moshe HaDarshan** and **HaRav R. Levi**, his brother after him, and **Rav Yosef Tov Elem** who led [the community] of Limorges and Anjou. **Sefer HaYashar Teshuva 46**

B.

והמלך קרליש שלח למלך בבל שישלח מן היהודים אשר לו מזרע המלוכה מבית דוד והוא שמע לו ושלח לו אחד משם גדול וחכם ושמו ר' מכיר והושיבו בנרבונה עיר הגדולה ונטעו שם ונתן לו אחזה גדולה שם בעת כבשה אותם מישמעאלים ולקח שם אשה מגדולי העיר. ובעת כבוש העיר חלקה המלך לשלשה חלקים. האחד נתן למושל אשר שם בעיר שמו דון איימריך. והחלק השני להגמון העיר. והחלק השלישי נתן לר' מכיר ועשה אותו בן חורין ועשה באהבתו חוקים טובים לכל היהודים היושבים בעיר כאשר כתוב וחתום בשטר נוצרי והחותם אשר למלך שמו

קארלייש אשר הוא בידם עד היום הזה: וזה הנשיא ר' מכיר היה שם לראש הוא וזרעו היו קרובים למלך ולכל זרעו. וכל הבא להצר אותו על דבר הנחלה והכבוד היו מצירין אותו בכח מלך צרפת כי מיד היו שולחים אל המלך והמלך מצוה להשיב העושק ומיד נעשית מצותו ואין להשיב כי נרבונה תחת יד צרפת היא ועוד היו הוא וזרעו ממנהגי הדור ומחוקקים ושופטים בכל הארצות כמו ראשי גליות והם רועים את ישראל באמונתם ובתבונות כפיהם. הוספה לספר הקבלה לראב"ד דפוס נייבוער 82

King Charle[magne] sent a message to the king of Bavel (Caliph Harun ibn Rashid) that he should send him someone from the royal family of the Jews, from the House of David. He acceded to his request and sent him a great and wise man by the name of Rabbi Machir. He settled him in Narbonne, a major city, and firmly planted him there. [Charlemagne] gave him large holdings there which he had acquired after his conquest of the city from the Arabs. [Rabbi Machir] took for himself a wife from a prominent local family. At the time of his conquest, the king divided the city into three parts. One part he gave to the mayor of the city whose name was Don Eimreich. The second portion was given to the military governor of the city. The third portion was given to Rabbi Machir. He made him a free man [or aristocrat]. [Charlemagne] made, in his love, laws beneficial to all the Jews that resided in the city. This was all written and signed in a proper Christian document with the king's signature Charles. This document is in the city's archives till this day. This prince, Rabbi Machir, became the head [of the Jewish community] and he and his progeny became close to the king and his progeny. When anyone attempted to cause difficulties to him regarding inheritance or honor, he would send to the king [for help] and the king would command to return the confiscated property. For Narbonne was under the jurisdiction of France. He and his progeny were also the leaders of the generation, lawmakers and judges throughout all the [adjacent] lands, akin to the Exilarch. They were the shepherds of the Jewish people who worked with honesty and understanding. **Addendum to Sefer Kabbalah - Raavad**

C.

והיה שם לגאון רב טודרוס הידוע הנשיא ובניו מזרע זה ר' מכיר הנשיא ולא פסקה מהם גדולה וממשלה ותורה כמו הנשיא הגדול והידוע מרנא ורבנא קלונימוס הגדול הוא התנהג השררא הגדולה והיטיב לישראל בימיו והאריך ימים בגדולתו והיו ימיו תשעים שנה ומת. והניח בן חכם ושמו ר' טודרוס והוא היה חכם ופייטן עשה אזהרות. . . . אחרי כן מת הנשיא ר' טודרוס והניח לו בן חכם רב ודיין והוא הנקרא היום מרנא ורבנא קלונימוס הנשיא והוא עודנו חי ובחור ויצא שמו בכל הארצות. ומצד אחר שלשלת הנשיא היה בנרבונה מרנא ורבנא ר' טודרוס הנשיא בן אחי הנשיא ר' קלונימוס הנזכר הגדול ושמו הנשיא מרנא ורבנא ר' משה הפרנס שהוא נפטר באישטייליה בעבור שהבריהוהו מלשינים ועמדו תחת יד מלך נבארה ועשה שם חיל ומת שם והיה גדול מהנשיא ר' קלונימוס. והניח זה הנשיא טודרוס בן קטן והגדיל בתורה ובחכמה וביראת שמים ונסמך לרבנות ונשיאות והאריך ימים ומת והניח הנשיא אחריו בנו הנשיא מרנא ורבנא משה הידוע בכל הארצות חכם גדול רב ודיין לא היה כמוהו בדורותיו ענו גדול וירא שמים. גם הוא נסמך לרבנות ולנשיאות והוא שפט את ישראל והחזיק בנחלת אבותיו ועשה משפט וצדקה לכל ועליו נתקיים הכתוב והאיש משה ענו מאד: הוספה לספר הקבלה לראב"ד דפוס נייבוער 82-83

There was [in Narbonne] a Gaon, the well known Rabbi Tudrus, the Prince, and his sons. They were descendants of Rabbi Machir, the Prince. Prestige, power, and Torah learning did not cease from their house. [One of his descendants was] the great and well known prince Rabbana Klonimos, the great. He wielded tremendous power and leadership and helped the Jews in his days. He lived to be ninety years old. He left a wise son by the name of Rabbi Tudrus. He was a scholar and a Paitan and composed Azharos. . . .

Addendum to Sefer Kabalah - Raavad

VII. Rav Yosef Tov Elem

A.

ומדברי רבי יוסף טוב עלם מצאתי אלמנת עיסה אשה שהיה בעלה ספק ספיקא. רש"י כתו' יד.

I found the following explanation in the words of Rav Yosef Tov Elem . . . **Rashi Kesubos 14a**

B.

ורואה אני את דברי ר' יוסף טוב עלם ז"ל שראיתי תשובת כתב ידו. רש"י מסכת חולין קיד:

The most reasonable explanation is that of Rav Yosef Tov Elem, which I found in a responsa written in his own hand. **Rashi Chullin 114b**

וכן הלכה שאם זרק אבן או כל דבר לייך ואפילו בכוונה שהוא מותר בשתיה כן הורה ר' יוסף טוב עלם. תוספות מסכת עבודה זרה ס:

The halacha is that if a non Jew threw a stone or any other object into [Jewish] wine, even if done on purpose, the wine is still permitted to drink. Rav Yosef Tov Elem ruled likewise. **Tosefos Avodah Zarah 60b**

C.

ואומר ר"י שראה בתיקון גיטין קדמונים דחמשה יודי"ן צריכי תלתא יודי"ן ביחד בסוף התיבה ואחר הדל"ת ואחר התי"ו דיתהוייין דיתיבביין וכן כתוב בתיקון שטרות של ה"ר יוסף ט"ע. תוספות מסכת גיטין פה:

Ri said that he saw the composition of ancient "Gittin" and, based on them, the words דיתהוייין דיתיבביין needs five "yuds". . . This is also written in the "Tikun Shtaros" that Rav Yosef Tov Elem composed. **Tosefos Gittin 85b**

D. Scribe of the Gaonic Works

ובתשובת הגאונים שכתב רבינו יוסף טוב עלם מצא ר"ת יין נסך שנתנסך ממנו לפני ע"ז אסור בהנאה ואינו בטל אפילו באלף כמו ששינונו אלו אסורין ואיסורין איסור הנאה בכל שהוא יין נסך וכו' מכלל דשאר איסורין וסתם יינן חוץ מטבל ויין נסך בין במינו ובין שלא במינו בנ"ט. תוספות מסכת פסחים ל.

In the Responsa of the Gaonim that Rabbainu Yosef Tov Elem wrote, Rabbainu Tam found the following . . . **Tosefos Pesachim 30a**

וגם בסדר תנאים ואמוראים כתיבת יד הרב הגדול ר' יוסף טוב עלם פוסק הלכה כמותו בכל מקום. תוספות מסכת עבודה זרה נז:

Also, [a version of] Seder Tannaim V'Amoraim, which was in written in the hand of HaRav HaGadol R. Yosef Tov Elem, rules that halacha is like [Rabbi Yehoshua ben Levi] in every area. **Tosefos Avodah Zara 57b**

ובהלכה פסוקה דרב יהודאי בהלכות נדה מכתב ה"ר יוסף טוב עלם יש כמו בהלכות שלנו אך דגורס במסקנא כי קאמר רב במספרים ולא גרסינן אלא. תוספות מסכת נזיר נט.

In the Halacha Pesuka of Rav Yehudai, in Hilchos Nidah, in the copy which was handwritten by Rav Yosef Tov Elem . . . **Tosefos Nazir 59a**

E.

וה"ר יוסף טוב עלם כתב בסדרו למה שאר ירקות באין תחלה לפטור חזרת מברכה ראויה לה. תוספות מסכת פסחים קטו.

Rav Yosef Tov Elem wrote in his Seder, "Why are the other green vegetables brought in the beginning of the Seder? In order to free the lettuce (moror) from the blessing that would normally be said for it." **Tosefos Pesachim 115a**

חסל סדור פסח כהלכתו ככל משפטו וחקתו כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו, זך שוכן מעונה קומם קהל עדת מי מנה בקרוב נהל נטעי כנה פדוים לציון ברנה. לשנה הבאה בירושלים

The Seder of Passover has come to its end in accordance with its Halachah, in accordance with all of its laws and statutes. Just as we have been worthy of making the Seder this year, so may we be worthy of making it in the future. Pure One, Who dwells in His heavenly abode, raise up the uncountable congregation of Israel. In the near future, lead the shoots You have planted to Zion, redeemed, joyously. Next year in Jerusalem. **Last Section of the Yotzros of Shabbos HaGadol - Passover Hagadah. Composed by Rav Yosef Tov Elem**

VIII. Rabbi Moshe HaDarshan

A.

ותמת דבורה – מה ענין דבורה בבית יעקב, אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב (כז מה) ושלחתי ולקחתיך משם, שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם, ומתה בדרך. מדברי רבי משה הדרשן למדתי: רש"י בראשית פרק לה פסוק ח

And Devorah died. What was Devorah doing in the house of Yaakov? However, since Rivka said to Yaakov, "And I shall send and take you thence," she sent Devorah to him to Padan Aram that he should go out from there, and she died on the way. From the words of **Rabbi Moshe HaDarshan** did I learn this. **Rashi, Beraishis 35:8**

B.

לשוני – צח בשירים כעט סופר מהיר, ראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן מהיר בלשון ערבי בקי: רש"י תהלים פרק מה פסוק ב

My tongue is like the pen of a fast writer. My tongue is smooth with song and poetry writer. I saw in the composition of Rabbi Moshe HaDarshan (מהיר) like the pen of a *fast* in Arabic means *an expert*. **Rashi Tehilim 45:2**(מהיר) that "mahir"

C.

ובשם רבי משה הדרשן שמעתי קיהה כלומר קיהה בדבר ונחלק עליו. רש"י מסכת נדה דף יט.

In the name of Rabbi Moshe HaDarshan I heard that the word "kihah" (קיהה) in this context means weaken the matter and argue against him. **Rashi Nidah 19a**

D.

זה הפירוש [על הגמרא יומא דף יז. רב אדא בריה דרב יצחק אמר: האי לשכה אקצויי מקציא] קבלתי מרבי משה הדרשן מעיר נרבונה. ערוך ערך קץ מרבי נתן בן רבי יחיאל בן רבי אברהם מרומי וכיוצא בזה בערך אדנדקי, נגד, צדק, וקצר

I have received this explanation from Rabbi Moshe HaDarshan from the city of Narbonne. **Sefer HaAruch, Rabbi Nasan ben Rabbi Yechiel ben Rabbi Avraham of Rome**

ורבי משה בן יעקב בן משה בן אבון מן נרבונה היה מפרש . . . ערוך ערך פרקד

Rabbi Moshe ben Yaakov ben Moshe ben Avun of Narbonne explained . . . **Aruch, Erech Parkad**

פי' רבי משה ראש ישיבה בן מרנא יעקב משמע דקא מודן ציבורא על שליח צבור אנן סמיכין ומאי על שאנו מודים לך על הודאה דקאמר שליח צבור וקא ענו אינון אמן. ערוך ערך דד

Rabbi Moshe, Rosh Yeshiva ben Marana Yaakov . . . **Aruch, Erech Dad**

E.

שאלה: מי שהמיר דתו, ובא ליטהר במועד, שרי לגלחו כדי לטובלו ולהכניסו לדת אמת או לאו? תשובה: יראה דשרי, דכיון דנהגינן לגלח בעלי תשובה כאלו עפ"י דברי ר' משה הדרשן, כדפירש"י בפ' בהעלותך שנתן טעם להתגלח הלויים, לפי שהיו כפרה על בכורי ישראל שחטאו בע"ז. וע"ז קרוי מת ומת איתקש למצורע והמצורע טעון תגלחת. תרומת הדשן חלק א (שו"ת) סימן פו

Question: Someone who became an apostate and [after repentance,] came to purify himself on Chol HaMoed, is it allowed for him to remove his hair in order to immerse himself to enter the true faith, or not? **Response:** It seems to be allowed. Since it is customary for penitents such as these to remove their hair, **based on the words of Rabbi Moshe HaDarshan**, as Rashi explained in Parshas Bahaloscho . . . **Trumas HaDeshen I Responsa 86**

F.

וכן פי' לי רבי שלמה בר לוי אחי רבי משה הדרשן: רש"י דברי הימים א פרק ד פסוק לא

ואביו איש צרי – ללמדך אע"פ שאמו אלמנה צריך אדם לתפוש אומנות אביו. (כך שמעתי מפי רבינו שלמה בר לוי ממנטויל"א בן אחותו של רבינו משה הדרשן): רש"י דברי הימים ב פרק ב פסוק יג

This is what Rabbi Shlomo bar Levi the brother of Rabbi Moshe HaDarshan explained to me. **Rashi Divrei HaYomim I Chapter 4 Verse 31, Divrei HaYomim II Chapter 2 Verse 13**

IX. Shlomo HaBavli

A.

טו) ועשית את הקרשים – היה לו לומר ועשית קרשים, כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו צפה ברוח הקדש ונטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, אמר להם, שעתידי הקב"ה לצוות אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם. הוא שיסד [ר' שלמה] הבבלי בפיוט שלן טם מטע מזורזים קורות בתינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: רש"י שמות פרק כו פסוק טו

And you shall make the boards of the tabernacle of acacia wood standing upright. It should have stated: And you shall make boards (without "*the*"), just as it is stated regarding every other thing. What then is the meaning of "*the*" boards? It refers to those that were standing ready and had been designated for this purpose. Yaakov our forefather planted cedars in Egypt, and when he was about to die he commanded his children to take them out with them because in the future the Holy One, blessed be He, will command them to build a tabernacle in the wilderness of acacia wood and he added, "See that they are prepared in your hands." This is what the Babylonian referred to in his Piyyut (Yotzer for the first day of Pesach), "He sped to plant for the zealous, the walls of our house the cedars." This denotes that they were zealous that the cedars be ready in their hands prior to the Exodus. **Rashi Shmos Chapter 26 Verse 15**

אור ישע מאשרים – שמור זה מכשרים – אהודנו בידידיו כשרים שיר השירים . . .
שלמה הקטן ברבי יהודה יחיה יגדל בתורה ומעשים טובים אמן.
ויצרות ליום א' של פסח

B.

השאלה השנית בענין השם ובשם של הוידוי הנאמר בסד' העבודה שנהגו העם לומר' בראשונה השם ובשניה בשם וזה תימה איך מניחים המשנה ונמשכים אחר האמורא ירושלמי שלא הסכימו עמו כל הפוסקים זולתם אבי העזרי וראבי"ה שנמשכו אחריו כאמור שהוא בקי בגירסא טפי מינן ופסקו כוותיה. והנה כבר כתב רבינו חננאל לא משגיחין ברכי חגי לגבי מתני' וכן יסד רבי שלמה הבבלי אנא השם. שו"ת אבקת רוכל סימן כז ד"ה השאלה השנית

The second question that you asked regarding the use of "Ana Hashem" and "Ana Bashem" in the Vidui of Yom Kippur. . . . How can the Seder Avodah, which is commonly said, forsake the Mishnah and follow the version of an Amora in the Talmud Yerushalmi? . . . Similarly, Rabbi Shlomo HaBavli instituted [in his Avodah] to say "Ana Hashem" [for both Viduim like the Mishnah]. **Avkas Rochel 26**

X. Rabbeinu Gershom

A.

רבינו שלמה סיפר מעשה בשנים שבאו לדין לפני רבינו יצחק הלוי בבחרותו ומינה אחר עמו והפליגו בדין רבינו יצחק מחייב ושכנגדו מזכה שלא היה שם תנאי כפול. וכתב רבינו יצחק ראיותיו לפני הגאון רבינו ליאונטיץ רבו של רבינו גרשום מאור הגולה ושמו רבינו יהודה בר מאיר הכהן הזקן והוא היה אב בית דין בימיו ושכנגדו לא כתב כי אם יעברו ואם לא יעברו והשיב המורה בקצרה הלכה כמקרא. תשב"ץ (למהר"ם) קע"ב

Rashi told the story of two people who came to litigate a dispute in the presence of Rabbainu Yitzchok HaLevi when he was still in his youth. He appointed another judge to try the case together with him. The two judges couldn't resolve their differences. . . . Rabbainu Yitzchok sent his proofs to HaGaon Rabbainu Leontin, the Master of Rabbainu Gershom, the light of the exile, whose [real] name was Rabbainu Yehudah bar Meir HaKohen HaZaken. He was the Av Bais Din in his days. . . . **Tashbatz 172**

B.

כי אין לנו גדול כמותו להתיר. . . רבינו גרשם מאיר הגולה שמפיו אנו חייץ כולנו וכל גלות אשכנז וכותים (צרפת, רומי, ואטליא) תלמידי תלמידיו הן. תשובת רש"י ס' ע'

We have no great man of his stature to annul the excommunication. . . . of Rabbainu Gershom, the light of the exile, from whose mouth we all live and the entire diaspora of Ashkenaz, and Kussim (France, Rome, Italy) are the disciples of his disciples. **Teshuvot Rashi 70**

C. Cherem Rabbeinu Gershom

1) רבינו גרשון החרים על הנושא על אשתו. . . ולא פשטה תקנתו בכל הארצות. הגה: ודוקא במקום שידוע שלא פשטה תקנתו, אבל מן הסתם נוהג בכל מקום (תשובת ר"י מינץ סי' ק"י י'). . . ולא החרים אלא עד סוף האלף החמישי. הגה: ומ"מ בכל מדינות אלו התקנה והמנהג במקומו עומד. שולחן ערוך אבן העזר סימן א:י

- (2) במדינות אלו, שאין מגרשין בעל כרחיה של אשה משום חרם רבינו גרשום. שולחן ערוך
אבן העזר סימן סו סעיף ג
- (3) עוד החרים שלא יתפלל השליח צבור כשמחזיק אדם חרם עד שיאמרו טובי העיר
שיתפלל.
באר הגולה יורה דעה ס' של"ד
- (4) חרם שלא להרחיק אדם מאשתו יותר מ"ח חדשים. שם
- (5) תקנה שלא לשכור בית עובד כוכבים דדר בו חבירו ישראל. שם
- (6) חרם שלא לקצץ גליון ספר אפילו לכתוב עליו. שם
- (7) חרם שלא לבייש לבעלי תשובה מעונם לפנים. שם
- (8) שלא לראות בכתב חבירו שלא ברשותו א"כ זרקו. שם
- (9) חרם שלא ליקח כלל כגון כליהם או גביע או בגדי כומריהם וספר תפלות ומשמשיהם
מפני הסכנה. שם
- (10) אין אדם רשאי לבטל התפלה בשבת או ביום טוב אלא א"כ ביטל התפלה קודם לכן ג"פ
- (11) תקנה שלא לסרב ליכנס בחרם להרים מעשר ואחד יכריח לכולם אם יש מנין בעיר וקודם
ר"ג מ"ה היתה תקנה ור"ג מ"ה תיקן לחדשה בכל שנה. חרם על המכה חבירו שיתירו לו
הקהל קודם שיתרצה לעשרה במנין עד שיקבל כל מה שיגזור בית דין אם המוכה צועק
וקובל עליו ואם לאו יתירו הקהל לעצמם. שם
- (12) קנס קצוב למכה חוץ מבית הכנסת ובבית הכנסת הקנס כפול. שם

D. Days of Darkness

רבינו גרשום נתאבל על בנו כשהמיר דתו י"ד יום ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום. הגהות
האשר"י מו"ק פ"ג ס' נ"ט

Rabbainu Gershom sat in mourning for a period of fourteen days when his son became an
apostate **HaGohas HaAshri Moed Katan Chapter 3:59**

E.

כך שמע מרבו ורבו מרבינו גרשום זצ"ל. פירוש רשב"ם לפסחים קי"א.

This is what [Rashi] heard from his Master. His Master, in turn, heard it from Rabbainu
Gershom, of blessed memory. **Rashbam Pesachim 111a**

ובתשובת רבי' גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי . . . פירוש רש"י לביצה כד:

In a responsum from Rabbainu Gershom Meor HaGolah, there is support for my position.
Rashi Beitza 24b

F. Selichos

זכור ברית אברהם ועקידת יצחק והשיב שבות אהלי יעקב והושיענו למען שמך . . .

העיר הקדש והמחוזות היו לחרפה ולבזות וכל מחמדיה טבועות וגנוזות
ואין שיור רק התורה הזאת גרשם בר יהודה חזק